
**TELEVİZYONUN İLKÖĞRETİM 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
MESLEK SEÇİMİYLE İLGİLİ ALGILARINA ETKİSİ****THE EFFECT OF TELEVISION TO PERCEPTION ON RELATED
TO PROFESSION CHOICE OF ELEMENTARY SEVENTY GRADES
STUDENTS****İhsan ÜNLÜ*****ÖZET**

Bu çalışma, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin meslek seçimi konusunda aldıkları kararlarda televizyon etkisinin var olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma sosyo-ekonomik açıdan alt, orta ve üst düzey öğrencilerin öğrenim gördüğü üç farklı okulda yapılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada betimsel analiz yapılmıştır. Görüşme tekniği kullanılarak yapılan araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonrasında 52 ilköğretim 7. sınıf öğrencisinin (n=14)'ünün televizyondan doğrudan etkilendiği, (n=12)'sinin ise dolaylı olarak televizyondan etkilendiği görülmüştür. Öğrencilerin ağırlıklı olarak yerli dizileri izledikleri tespit edilmiştir. İzlenen dizilerin ise sosyo-ekonomik düzeye göre içeriklerinin değiştiği görülmektedir. Sosyo-ekonomik farklılığa bağlı olarak değişen dizi içeriklerinin öğrencilerin meslek tercihlerine de yansıdığı görülmektedir. Sonuç olarak televizyonun mesleki gelişim sürecinde karar verme ve verilen kararın pekiştirilmesi konusunda bireyler üzerinde bir etkisinin var olduğu görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Televizyon, meslek seçimi, sosyo-ekonomik düzey.

ABSTRACT

This study is to determine if there is any effect of television on seven grade students of primary school with regard to their perception of profession choice. The research has been conducted in different schools where socio-economically lower, middle and high class students attend. A descriptive analysis has been done in the research in which qualitative method has been employed. As a result of the analysis in which the data have been collected by interviews, it has been found out that of 52 seven graders, 14 have been directly affected and 12 have been indirectly affected by television. It has been indicated that most students watch local series. The content of series dependion on socio-economic differences has an effect on the choice of students professions. In conclusion, it is clear that television affects the

* Arş. Gör. Erzincan Üniv., Eğitim Fak., İlköğretim Böl., Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D., e-posta: iunlu@erzincan.edu.tr

decision and the consolidation of this decision of the individuals during their vocational growth.

Key Words: Television, Profession choice, Socio-economic level

1. GİRİŞ

Geçtiğimiz yüzyılın en belirgin özelliği, hızlı ve sürekli bir değişime sahne olmasıdır. Sürekli olarak değişen teknolojik, sosyal, ekonomik ve siyasal yapılar; sadece yaşam tarzımızı ve standartlarımızı belli ölçülerde değiştirmekle kalmayıp, yaşam çizgimizi belirleyen meslek seçimini de karmaşık bir iş haline getirmiştir. Dolayısıyla eğitim ve mesleki gelişim süreci; bireylerin yaşamını ruh sağlıklarından toplumdaki statülerine kadar pek çok boyutta olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebileceğinden, eğitim ve meslek seçimi üzerinde önemle durulmalıdır (Arslan ve Kılıç, 2000, s.1).

Eğitim bireyin yaşam boyu devam ettireceği bir süreç olmakla birlikte, onun yaşamını şekillendirecek ve kendine yeni bir çevre edinmesini sağlayacağı bir meslek seçmesine de yardımcı olacaktır. Meslek seçimi, anlık bir kararın sonucu değil, kökleri çocukluk dönemine kadar uzanan zorlu bir sürecin ürünüdür. Bireyler, daha çok küçük yaşlarda aileleri, toplumsal çevreleri ya da medya gibi kaynaklardan çeşitli meslekler hakkında bilgi edinmeye başlamaktadırlar. Başlangıçta çok genel ve bulanık olan tercihlere sahip olan birey, gelişim döneminin özelliklerine uygun olarak kendisini ve çevresini tanıdıkça daha akılcı değerlendirmeler yapabilir, daha gerçekçi kararlar alarak uygulayabilir (Kuzgun, 1986, s 2).

Farklı meslek gelişimi kuramlarında, meslek seçimi süreciyle ilgili değişik gelişimsel evrelerden söz edilmektedir. Ginzberg'e (1952), göre çocuklar ancak 11–12 yaşlarında çeşitli mesleklerle kendi ilgi, istek ve yeteneklerini gerçekçi biçimde ilişkilendirebilmeye başlarlar. 11–12 yaşından önce mesleklerle ilgili daha çok gerçekçi olmayan (fantasy/unrealistic) -- **örneğin astronot, film yıldızı, Süpermen gibi bir hayal kahramanı ya da ünlü bir sporcu olmayı istemek gibi**-- düşünce ve isteklere sahip olma eğiliminde olduklarını öne sürmüştür. Oysa; Auger ve meslektaşlarının (2005), A.B.D.'de ilköğretim 1. 3. ve 5. sınıf öğrencileri üzerinde yürüttükleri araştırma, sınıf düzeylerine göre farklılaşmaksızın çocukların büyük bir kısmının büyüdüklerinde oldukça gerçekçi meslekler seçmek istediklerini göstermiştir (akt. Deryakulu, 2007, s. 6).

Meslek seçimi; hayal kurma, araştırma, billurlaştırma ve belirlenme gibi aşamalardan oluşan dinamik bir süreçtir. Bu süreçte bazen geri dönüşler de olabilir. Bu da bireyin meslek seçiminde kısmen kararsızlık içerisinde

olduğunu gösterir. Birey seçeceği mesleği düşünürken kendince hedefler belirler ve bu hedefleri önceliklerine göre sıralar. Örneğin; saygınlık düzeyi, iş bulma, mesleğin sağlayacağı para olanaklarını gereğinden fazla önemse-mesi gibi... Böylece birey mesleğini seçmekle hayatını devam ettireceği çevreyi ve ilişkide bulunacağı insanları da seçmiş olmaktadır (Kuzgun, 1986, s. 2). Meslek seçimi birey için sürekli bir uğraşı alanı oluşturur, maddi ve ma-nevi doyum sağlar. Bu durum onun okul ortamında ve dışında bir eğitim sü-recinden geçmesini gerektirir.

Bireyin meslek seçimine odaklandığı her gelişim döneminde farklı kararlar almasında çeşitli etkenler önemli rol oynamaktadır. Bu etkenler şu şekilde sıralanmıştır: 1. Cinsiyet ve fiziksel özellikler, 2. Kendi istek ve ha-yalleri, 3. Mesleğin toplumdaki yeri, getirdiği gelir ve mesleğe olan talep, 4. Okul başarısı ve öğretmenlerin düşünceleri, 5. Ailenin beklentisi ve kendisi hakkındaki düşünceleri, 6. Çalışma alışkanlıkları ve okul başarısı, 7. Benlik kavramı, ilgileri, özel yetenekleri ve zekâsı, 8. Akranlarının etkisi ve düşün-celeri, 9. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, 10. Çevrenin etkisi, ülkenin eko-nomik durumu ve teknolojik gelişmeler, 12. Meslek hakkındaki bilgi düzeyi, 13. Mesleki olgunluk düzeyi (Deniz, 2001, s. 4). Bu etkenlerin hepsi bireyin kendi mesleğini seçerken önemli birer belirleyici olmaktadır. Birey bu kararı verirken kendisini çok iyi tanımalıdır. Yani kişilik özellikleri yönünden ken-dini değerlendirebilmeli, ilgilerini, yeteneklerini ve değerlerini çok iyi bil-melidir.

Bu bağlamda; İlköğretim ikinci kademedeki mesleki amaçların ve yeterliklerin gerçekleşmesi kritik bir öneme sahiptir. Milli Eğitim Bakanlığının İlköğretim ikinci kademe mesleki yönlendirme politikası da sağlıklı bir mesleki gelişim süreci için hayati öneme sahiptir. İlköğretim ikinci kademe mesleki yönlendirme politikası gereğince bireylerin bu dönemde sahip olma-sı gereken yeterlikler şu şekilde belirlenmiştir;

1. Bireyin öncelikli olarak kendi ilgi, yetenek ve becerilerinin farkı-na varması
2. İş dünyasına yönelik farkındalıklara ulaşması (meslekleri tanıma-sı)
3. Okul performansı ve gelecekle ilgili planlamalar arasında ilişki kurması
4. Çalışmaya ilişkin olumlu bir benlik geliştirmesi (Herr, Cramer, 1996, s. 381; Paisley, Hubbard, 1994, s. 218–221; akt: Çevik, 2007, s. 75).

İlköğretim çağındaki bireylerde yukarıdaki ilgiler belirginleşmeye başlarken, orta öğretime gelindiğinde ilgilerde kesinleşme söz konusudur (Deniz, 2001, s. 3).

Mesleki yönlendirme politikası uygulanabilirliği açısından öğretim programlarında da yerini almıştır. Öğretim programları bu konuda değerlendirildiğinde Fen ve Teknoloji dersi programında fen alanıyla ilgili mesleklerle yönelik olumlu duyuşsal davranışlar kazandırmaya yönelik etkinliklerin olduğunu, Türkçe dersinde ise yazma ve okumaya bağlı etkinlikler yoluyla mesleklerin program içerisine dâhil edildiğini görüyoruz. Mesleki gelişim ve meslekleri tanımaya yönelik olarak kapsamlı kazanımların yer aldığı bir diğer öğretim programı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıdır. Sosyal Bilgiler 7. sınıf öğretim programında; “Tarih boyunca Türklere meslek edinme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanı; Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleki tercihlere yönelik planlamalar yapar” kazanımlarının yer aldığını görüyoruz. Bu kazanımlarla ilgili olarak; gelin meslek seçelim, son kararın mı? Gibi etkinlikler Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı içerisine dâhil edilmiştir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersi mesleki gelişim açısından önemli bir ders niteliği kazanmaktadır (M.E.B; 2005, 614-622-623). Özellikle rehber öğretmenlerin olmadığı okullarda öğretim programları ve öğretmenler bu konuda ciddi bir görev üstlenmektedir.

Bireyin meslek seçiminde dikkate aldığı ve yansıma alanı bulan en önemli ortamlardan biri de medyadır. Medya ya da diğer adıyla kitle iletişim araçları insan yaşamının önemli ve vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Özellikle çocukların üzerinde medya etkisi günden güne artış göstermektedir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısının popüler kültür formu olan televizyon, şüphesiz dünyadaki serbest vakit aktiviteleri içerisinde en revaçta olanıdır. Özellikle Türk toplumu için televizyon; eğlence, avuntu, haber, yorum gibi gereksinimleri karşılayan vazgeçilmez bir araç olmuştur. Dünyada en fazla televizyon izlenen ülke günde 4 saat gibi bir süre ile ABD’dir. ABD’nin ardından en fazla televizyon izleyen ülke olarak 3.36 saatle Türkiye gelmektedir (Atay ve Öncü, 2006, 2; ntvmsnbc, 2004). Özellikle; erken çocukluk dönemi (0–8 yaş), gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Televizyon, çocukların bu dönemde ilgilerini çeken ve özellikle görselliğe hitap eden ilgi çekici bir uyarıcı olma niteliğindedir. Bu uyarıcının çocukları olumsuz yönde etkilememesi için uygun yönlendirmeler ve düzenlemeler yapılması gerektiği hala tartışılmaktadır (Yapıcı, 2006, s. 21–22; Atay ve Öncü, 2006, s.2).

Amerikan Pediatri Derneği (AAP), 2008 (akt: Elma ve diğerleri 2009, s. 94-95), yılı mayıs ayında yayınlamış olduğu raporunda, medya görüntü ve mesajlarının, çocuklar ve gençler üzerinde 5 farklı etkisinin olduğunu açıklamıştır. Bunlar;

1. Saldırgan davranış ve şiddet, bireysel ve toplumsal anlamda şiddete duyarsızlaşma
2. Madde bağımlılığı ve istismar
3. Beslenme ve obezite
4. Bedensel benlik algısı, cinselliğe düşkünlük ve öz benlik algısı
5. Reklâm, pazarlama ve tüketim

Televizyonun toplumsal etkisi ve yarattığı sonuçlar açısından bakıldığında; televizyona karşı tedbir alınmasının, özellikle de küçük çocukların televizyondan korunması gerektiğinin net olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Öztürk, 2002, s. 75).

Medyanın büyük bölümünü oluşturan internet ve televizyon aslında hem çocuklar hem de yetişkinler için ciddi faydalar da sağlayabilmektedir. Peki, gerçekte televizyon bireylerin öğrenmelerine katkı sağlamakta mıdır? Yasaklar ile engel olmaya çalışmaktansa daha bilinçli aile desteği ile bağımsızlık oluşturulabilir (Galician 2004:7). Bireylerden, televizyonun birey ve toplumu yönlendirmedeki etkililiğini analiz etmeleri, ülkemizdeki televizyon yayıncılığını ve yayın politikalarını fark etmeleri ve televizyon program türlerini; amaçları, işlevleri ve özellikleri bakımından ayırt etmeleri beklenebilir. Bilinçli medya takipçileri yetiştirebilmenin önemli yollarında bir tanesi ise okullarda seçmeli ders olarak okutulan medya okuryazarlığı dersinin zorunlu bir ders haline getirilmesi olabilir. Buradan anlaşılacağı üzere televizyon çocuklar için kötü bir model olacağı gibi iyi bir model de olabilir.

Televizyona bir öğretici olarak bakıldığında; Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri ile ilgili araştırmaların büyük çoğunluğu sosyal öğrenme üzerine yoğunlaşmıştır. Sosyal öğrenme kuramı, Bandura (1986), tarafından tartışılmış ve geliştirilmiştir. Sosyal öğrenme kuramı; çocuk ya da yetişkin davranışlarının başkalarının davranış ya da değerlerinden etkilenecek değişmesi ve biçimlenmesi olarak açıklanır. Bandura'nın kuramına göre insan başkalarının bilgi ve tecrübelerinden faydalanarak öğrenir.(akt., Dönmez, 1988, s. 2-3; Erjem, 2006, s.15-16). İnsan davranışlarını açıklamaya yönelik olarak geliştirilen sosyal öğrenme kuramı özellikle kitle iletişim araçlarının izleyiciler üzerindeki etkisini açıklamada önemli olmuştur. Bu bağlamda özellikle sosyal öğrenme kuramının temel kavramlarından bir tanesi olan model alma veya modelleme oldukça açıklayıcıdır. Modelleme; televizyon programlarında önemli rolleri oynayan kişilerin, kişilik ve karakterlerinin örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve modele benzeme çabası olarak tanımlanabilir. Modelleme aslında çocukların ve

gençlerin sosyalleşmesi açısından önemlidir. Öğretici ve eğitici yönü göz önüne alındığında televizyon sosyolojik açıdan bir sosyalleşme aracı olarak görülebilir. Sosyalleşme temelde bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve toplumdaki rolünü öğrenerek toplumla bütünleşmesi anlamına gelir (Kızılcılık ve Erjem, 2006, s. 483).

Bireyler için sosyalleşmenin önemli basamaklarından birisi de şüphesiz ki; meslek seçimidir. Meslek seçimiyle ilgili olarak kritik gelişim evrelerinden geçen bireyler, meslek seçimiyle ilgili kararlar alırken, medya ve özellikle televizyon üzerinden modellemeye dayalı öğrenmeler gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda televizyonun bu konuyla ilgili olarak olumlu örnekler sergilemesi bireylerin sağlıklı bir mesleki gelişim süreci geçirmesine yardımcı olabilir (Cynthia ve ark., 2006, s. 6).

Bu konuyla ilgili olarak yapılmış olan bir çalışmanın sonuçlarına göre gün içerisinde 2-3 saat televizyon izleyen çocuk ya da yetişkinlerin meslek tercihleri üzerinde televizyonda yer alan program ve karakterlerin önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (King and Multon, 1996, s. 120).

Türkiye’de yapılan bir araştırmada da dikkate değer bulgulara rastlanmıştır. Bireylerin televizyon izleme alışkanlıklarına bağlı olarak meslek tercihlerinde bulunabildikleri görülmüştür. Televizyonun özendirici ve ön plana çıkarıcı rolü, bazı mesleklerin adeta reklâmını yapar niteliktedir. Yapılan araştırmada doktorluk mesleğinin özellikle aile eksenli tercih edildiği, sporculuk mesleğinin tercih edilmesinin sebebini ise televizyonun özendirici etkisine bağlayan araştırmacı televizyonun mesleki anlamda bireyleri yönlendirebileceğini söylemektedir (Öztürk, 2002, s. 140–141).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin meslek seçimiyle ilgili kararlarında televizyonun etkisinin olup olmadığını araştırmaktır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, genel olarak nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda yürütülmüş ve betimsel analiz yapılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir, yorumlanır ve bu tür analizlerde amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırma yaklaşımının bireylerin kendi eylemleri ile ilgili bakış açılarını anlama güdüsü; davranışın içinde olduğu bağlamı ve doğal ortamı dikkate alan, araştırı-

lan konu ile ilgili olarak olabildiğince ayrıntılı ve betimleyici bir anlatının ortaya konulabilmesine ilişkin vurgusu (Bogdan ve Biklen, 1992) bu çalışmada dikkate alınmış ve gerekleri yerine getirilmeye çalışılmıştır.

2.1. Örneklem

Erzincan İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı üç ilköğretim okulunda öğrenim görmekte olan 52 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan okulların seçilmesinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin bulunması bir ölçüt olarak belirlenmiştir. Araştırmaya toplam 52 öğrenci (n=52) katılmıştır. Araştırmaya alt sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan 18 öğrenci, orta sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan 19 öğrenci, üst sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan ise 15 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen öğrenciler tesadüfî örneklem türü şeklinde her okuldaki 7. sınıf öğrencileri arasından seçilmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, veri toplama sürecinde bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır. Bireysel görüşmeler seçilen okullardaki 7. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Bireysel görüşmelerin süresi 10 ile 30 dakika arasında değişmektedir. Bireysel görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formunun taslak uygulamasında 5 öğrenci ile görüşülmüş ve görüşme formundan 2 soru çıkarılmıştır. Toplam 8 sorudan oluşan ilk görüşme formu, deneme görüşmelerinin ardından 6 sorudan oluşan bir görüşme formu olarak asıl araştırma sürecinde veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Geliştirilen görüşme formu sırayla şu sorulardan oluşmaktadır; 1- *Gün içerisinde ortalama televizyon izleme süreniz nedir?* 2- *Peki televizyon izlediğiniz bu süre içerisinde en fazla seyrettiğiniz programlar hangileridir?* 3- *İleride yapmayı düşündüğünüz bir meslek belirlediniz mi? Eğer belirlediyseniz bu meslekle ilgili ilk bilgileri nereden ve nasıl öğrendiğiniz?* 4- *Televizyonda izlemeyi sevdiğiniz programlar sizleri meslek seçimi konusunda yönlendiriyor mu?* 5- *Peki yapmayı düşündüğünüz meslekle ilgili olarak size ilham kaynağı olan örnek aldığınız bir kişi var mı? Varsa bu kişiyi nasıl tanıdınız? Sizin üzerinizde mesleki anlamda nasıl bir etki yarattı?* 6- *Televizyon programlarının ya da televizyondaki karakterlerin meslekleri belirleme, tanıma ve seçme konusunda sizlere yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz? Eğer yardımcı oluyorsa ne kadar? – Çok yardımcı oluyor, -Biraz yardımcı oluyor, -Çok az yardımcı oluyor, - Hiç yardımcı olmuyor.* Ayrıca öğrencilerin görüşme esnasında kendilerini rahat hissetmelerine ve görüşmenin bir sohbet havası içerisinde geçmesine ayrıca dikkat edilmiştir. Görüşme sorularından öğrencileri ortalama TV izleme süreleri, en çok tercih edilen

programlar, mesleki gelişime bağlı olarak yapılmak istenen meslekler hakkında bilgiler elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda öğrencilerin seçtikleri meslekler ve izledikleri programlar arasında bir ilişki durumunun varlığı araştırılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasında görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama süreci tamamlandıktan sonra elde edilen görüşme metinleri araştırmacı tarafından birkaç defa okunarak uygun tema başlıkları belirlenmiş, bu başlıklar kapsamında çözümlenmeler ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca görüşme yapılan öğrencilerin konu ile ilgili görüşlerinin açıklandığı bölümde kod isimler kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın önemli verilerinden bir tanesi araştırmaya katılmış olan öğrencilerin günlük televizyon izleme süreleridir. Araştırmaya alt, orta, üst sosyo-ekonomik düzeyden katılmış olan üç farklı okul öğrencilerinin genel televizyon izleme ortalamaları 2,37 saattir. Alt sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerin televizyon izleme süreleri ortalama 3,16 saat, orta sosyo-ekonomik düzeyde öğrencilerin televizyon izleme süreleri ortalama 2,25 saat, üst düzey sosyo-ekonomik düzeyden öğrencilerin televizyon izleme süreleri ise günde ortalama 2,20 saat olarak tespit edilmiştir. Bu ortalamalardan hareketle öğrencilerin izledikleri programlara bağlı olarak televizyondan etkilenebileceği söylenebilir. Amerikan Pediatri Akademisi (AAP) ailelerin çocuklarının televizyon izleme sürelerini takip etmeleri gerektiğini ve bu sürenin 1–2 saat aralığını geçmemesi gerektiğini belirtmektedirler (AAP, 2001; Warren, 2005; akt. Arslan ve diğerleri, 2006).

Araştırma sürecinde elde edilen bir diğer önemli veri ise, öğrencilerin izlemeyi en çok sevdikleri programlardır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerin ardından, öğrencilerin televizyon programlarından en çok yerli dizilere ilgi gösterdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan üç farklı okulun öğrencilerinin genel olarak izlemeyi en çok sevdikleri diziler ise şu şekilde sıralanmaktadır. 1. *Arka Sokaklar* (%40), 2. *Geniş Aile* (%35), 3. *Adanalı* (%27), 4. *Aşk Bir Hayal* (%15), 5. *Ezel* (%13) 6. *Doktorlar* (%19), (*Bu dizi şuan yayında olmayan eski bir program ancak öğrencilerin bu diziden mesleki anlamda etkilenme düzeyleri anlamlı olduğu için sıralamada yer almıştır.*) Bireylerin genel olarak sadece dizi ağırlıklı program tercihinde bulunmuş olmaları da düşündürücüdür. Bireyler üzerinde bağımlılık yaratacak kadar etkili olan diziler, izleyicide dizi kahramanı ve kendi hayatı arasında bir ben-

zerlik kurma sürecine kadar gidebiliyor. Televizyonun sadece dizilerin yayınlanmasında kullanılan bir araç olmadığını gerçeğinden yola çıkarak, program tercihi ve televizyondan bir medya aracı olarak daha fazla yararlanma konusunda öğrencilerin büyük bir eksiklik içerisinde olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik açıdan üç farklı okuldan geldiğini yukarıda belirtmiştik. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeye göre izledikleri programlar analiz edildiğinde ise; alt sosyo-ekonomik seviyedeki öğrencilerin; 1. *Adanalı* (%50), 2. *Arka sokaklar* (%44), 3. *Arka sıradakiler* (%28), dizilerini izledikleri tespit edilmiştir. Orta sosyo-ekonomik seviyedeki öğrencilerin; 1. *Arka sokaklar* (%42), 2. *Ezel* (%37), 3. *Geniş aile* (%26) 4. *Aşk bir hayal* (%16), 5. *Doktorlar* (%16), dizilerini izledikleri tespit edilmiştir. Üst sosyo-ekonomik seviyedeki öğrencilerin ise; 1. *Geniş aile* (%73) 2. *Doktorlar* (%47), 3. *Ezel* (%47), 4. *Aşk bir hayal* (%33), dizilerini izlediklerini görmekteyiz. Elde edilen veriler öğrencilerin yoğun bir şekilde yerli dizilere olan ilgisinin varlığını ortaya koymaktadır. Sosyo-ekonomik açıdan program türünde herhangi bir değişikliğin olmadığı gözlenirken; izlenen dizilerin içeriklerinde bir farklılaşma mevcuttur. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin genel olarak polisiye dizileri izledikleri, orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin aşk, komedi ve polisiye dizileri izledikleri ve üst sosyo-ekonomik seviyedeki öğrencilerin ise komedi ve aşk içerikli dizileri daha çok izledikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılan bazı öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde;

Ayşe;

Ben günde 5 saat tv izliyorum. En çok izlediğim programlar Arka Sokaklar ve Arka Sıradakiler. Ben sivil polis olmak istiyorum. İlk defa televizyonda gördüm, Arka Sokaklar dizisinde, bu dizide polisliği öğrendim, kötü insanları yakalıyorlar ve hiç korkmuyorlar. Ben de ordaki polisler gibi iyi bir polis olmak istiyorum. Özellikle Rıza baba var onu çok seviyorum. O polislerini iyi yönetiyor.

İzlenen televizyon dizileri öğrenciler üzerinde mesleki anlamda etkiler bırakabiliyor. Selma ise görüşlerini şu şekilde dile getiriyor;

3 saat televizyon izliyorum. En sevdiğim programlar; Evlilik programları, Yaprak Dökümü, Acı Hayat. Ben doktor ya da avukat olmak istiyorum. Televizyondan öğrendim aslında ben bunları dizilerden ve filmlerden hemem hemen her dizide doktor ve avukat var. Şimdi oynamıyor ama önceden Doktorlar dizisi vardı. Onu seyredince ikisi arasından doktor olmayı seçtim. Adını hatırlamıyorum ama orada cerrah olan bir doktor vardı mesela onu seviyorum, keşke ben de onun gibi olsam. Hem işini iyi yapıyor hem de çok para kazanıyor.

Televizyonun meslekleri tanıtmalarının yanı sıra bireylerin tercih yapma durumunu da etkileyebiliyor. Bu açıdan bakıldığında mesleklerin televizyon ekranına yansıtılma durumu (o mesleği yapan kişi ya da kahraman, ekonomik durum, büyüleyici özellik vb.) bireyin tercih yapmasında etkili olabiliyor.

Bir diğer görüş belirten öğrencimiz Ali ise;

5 saat televizyon izliyorum, Kurtlar Vadisi, Aşk Bir Hayal, Adanalı, Yaprak Dökümü bunları seyrediyorum. Ben büyüdüğümde özel kuvvetlerde çalışmak istiyorum. Yani asker ya da polis fark etmez ikisinde de var. Bu meslekle ilgili televizyondan ve internetten öğrendim ilk bilgileri. Kurtlar Vadisi'nde özel timleri görüyorum onlardan etkilendim. Seviyorum onları bende onların yaptığını yapmak istiyorum. Onları izlemem beni bu meslekle ilgili daha da cesaretlendirdi, daha da istekli oldum.

Görüldüğü gibi televizyon sadece mesleklerle ilgili bilgi vermenin yanı sıra mesleklere olan ilginin artması ve hatta bireylerin meslekle ilgili olarak daha cesaretli ve istekli bir hale gelmesini de sağlayabiliyor. Dikkat çekici olan ise; bu görüşü belirten öğrencimizin görüşme esnasında vücut dilini ve mimiklerini bariz bir şekilde açığa vurması. Öğrencimizin görüşlerini belirtirken yumruklarını sıkması, görüşme esnasında fikirlerine paralel olarak vücut hareketlerinde bulunması etki boyutunun somutlaşması açısından önemli bir etken olarak görülebilir.

Bir diğer görüş belirten öğrencimiz Mert ise;

Ortalama hımm.. 5-6 saat televizyon izliyorum. Arka Sokaklar ve Adanalı dizileri var onları seviyorum, bide şarkı programları var onları da izliyorum. Evet yapmayı düşündüğüm bir meslek belirledim. Sivil polis olmak istiyorum. Televizyondan öğrendim ve karar verdim yapmaya. Polisliği güzel gösteriyor bu diziler, mesela Arka sokaklarda Murat var komiser adamları yakalayıp içeri atmasına bayılıyorum. Murat'ın yaptığı işi ben de yapmak istiyorum. Polislik mesleğini çok iyi yapıyor.

Televizyon dizilerindeki bir karakterin örnek alınması meslek seçimiyle ilgili olarak öğrenci algılarında bir etki oluşturabiliyor.

Bir diğer görüş belirten öğrencimiz Can ise;

Ben 3 saat televizyon izliyorum. Arka sokaklar, Kollama ve Aşk bir hayal. Ben sivil polis olmak istiyorum. Bu meslekle ilgili ilk bilgileri televizyondan Arka sokaklar dizisi var oradan öğrendim. Bu dizi sivil polislik konusunda beni çok bilgilendirdi. Uyuşturucu, hırsız, tecavüz olaylarını hemen açığa çıkarıyor. Bu diziyi izlerken kendimi bir polis gibi hissediyorum. Mesela, Mesut komser var çok insan

taniyor istediği bilgiyi hemen alıyor, Murat var o da gizli görevleri çok süper yapıyor. Ben de onlar gibi olucam inşallah.

Bir diğer öğrencimiz Murat ise, görüşlerini şu şekilde belirtiyor;

2-3 saat gibi bazen fazla da oluyor ama ortalama 2-3 saat diyelim. Arka sokaklar, Geniş aile, papatyam dizileri var seyrettiklerim bunlar. Polis olmayı çok istiyorum. Bu mesleği yapmaya aslında Arka sokaklar dizisini seyrettikten sonra karar verdim. Polislik mesleğini biliyordum ama bana bu dizi sevdirdi. Ondan sonra polisliği araştırmaya başladım. Mesela orada Mesut komiser var aynı dayıma benziyor, sert, kötüyü sevmeyen, hırsızları yakalayıp hemen hapse atıyor, bende bu yüzden polis olmak istiyorum.

Bir diğer görüş belirten öğrencimiz Tolga ise;

3 saat televizyon izliyorum, Geniş aile, papatyam, Adanalı, Kurtlar Vadisi izlediklerim bunlar. Ben pilot olmak istiyorum, 5. sınıftaydım daha o zaman karar verdim, televizyonda gördüm f-16'ların katıldığı bir yarışma vardı orada gördüm yeteneklerini ve bende pilot olmaya karar verdim. Şu an izlediğim dizilerden meslekler konusunda birşey öğrenmiyorum, tabi bilgiler var ama ben uçaklarla ilgili birşey çıktığında hemen izlerim. Şeyler var bazen çıkıyor, içi hava dolu kulelerin arasından geçen pilotlar var onları çok seviyorum.

Aslında uzun süreli televizyon programları değil aynı zamanda anlık bir program seçimi bireyin meslek seçimi üzerinde etkiler yaratabilir. 5. sınıftayken izlediği bir yarışma programından etkilenmiş olan Tolga'nın hala aynı fikirde olması ve pilot olma isteğindeki süreklilik, televizyonun meslekleri tanıma ve seçme konusunda önemli etkilerinin olabileceğini destekler nitelikte önemli bir görüş olabilir.

Bu öğrencilerin dile getirdiği görüşlere bağlı olarak televizyon programlarının bireylerin meslekleri tanıma ve seçmeyle ilgili algıları üzerinde önemli etkilerinin var olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıdaki öğrencilerin ifadelerine bağlı olarak, doğrudan televizyon etkisi altında olan öğrencilerden, alt sosyo-ekonomik düzeyde (n=10) öğrenci, orta sosyo-ekonomik düzeyde (n=2) öğrenci, üst sosyo-ekonomik düzeyde (n=2) öğrencinin var olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin meslekleri tanıma ve seçme konusunda öğrencilerin ilk olarak televizyon etkisinde kalarak karar vermeleri söz konusudur. Dolayısıyla bu öğrencilerin meslek seçiminde televizyondan doğrudan etkilendikleri söylenebilir. Tablo 1'de meslek seçimiyle ilgili algılarında doğrudan televizyon etkisi bulunan öğrencilerimizin görüşme analizleri görülmektedir.

Tablo1. Meslek Seçme Konusunda Televizyondan Doğrudan Etkilenen Öğrencilerin Görüşme Analizi

Model Alınan (Program ve Oyuncu)	Kişilik/Karakter/	Mesleki Gelişim Üzerinde Oluşan Etki
Arka Sokaklar/Adanalı (Rıza Baba)	İyi, Güvenilir, Korkusuz, İşini iyi yapması	Polislik mesleğini yapmaya karar verme. Oradaki polisler gibi iyi bir polis olabilme isteği.
Doktorlar (Cerrah)	İşini iyi yapması, Çok para kazanması	Doktorluk mesleğini yapmaya karar verme.
Kurtlar Vadisi (Özel Kuvvetler)	Cesaretleri, görüntüleri	Polislik ya da askerlik mesleğini yapmaya karar verme. Onlar gibi olabilme isteği ve arzusu.
Arka Sokaklar (Murat Komiser)	İyi polis olması, kötülere fırsat tanımaması, Polisliği çok iyi yapması.	Polislik mesleğini yapmaya karar verme.
Arka Sokaklar(Mesut Komiser)	İyi polis olması, çok insan tanınması, bilgili olması.	Polislik mesleğini yapmaya karar verme. Özellikle onlar gibi olma isteği.
Arka Sokaklar(Mesut Komiser)	Sert, Kötüleri sevmeyen, Hırsızları hemen yakalayan	Polislik mesleğini yapmaya karar verme.
Yarışma Programı (pilotlar)	Yetenekleri	Pilotlu mesleğini yapmaya karar verme.

Araştırma sürecinde elde edilen diğer önemli veri ise meslek seçimi konusunda dolaylı olarak televizyondan etkilenen öğrencilerimizdir.

Bu öğrencilerimizin ifadeleri incelendiğinde;

Melda;

Ben günde 2 saat televizyon seyrediyorum. En çok, Aşk bir hayal, Yetenek sizsiniz Türkiye, Yaprak dökümü, çizgi filmler seyrediyorum. Ben büyüdüğümde diş hekimi olmak istiyorum. Diş çektirmeye gitmişim bi keresinde orada doktorun yaptıklarını gördüm ben de diş doktoru olmaya karar verdim. Televizyondan mesleklerle ilgili bilgi alıyorum, eskiden bi dizi vardı, doktorlar orada doktorları ve hemşireleri gördüm, bu meslekleri tanıdım. Aslından bu diziyi izlemeden önce karar vermiştim, ama diziyi izleyince iyi ki bu mesleği seçmişim dedim. Ayrıca daha iyi tanıdım (doktorluğu) yapabileceğim konusunda cesaretlendim ve bilgilendim, ne tür malzemeler kullanıldığını öğrendim.

Yakın çevre, aile, akraba, akranlar ve deneyimlerden öğrenilmiş mesleklerle ilgili olarak televizyon programlarının takip edilmesi mesleğe karşı daha da olumlu bir görüş geliştirilmesine sebep olabiliyor. Televizyon seçilen meslekle ilgili olarak pekiştirici görevi yapabiliyor. Bir diğer öğrencimiz Berke ise;

Ben 2-3 saat televizyon izliyorum, En çok izlediğim programlar, Çizgi filmler, Eski Türk filmleri, Arka sokaklar, Geniş Aile. Ben polis olmak istiyorum. Bu mesleği zaten biliyordum, ilk bilgileri okuldan aldım, öğretmenime sordum. Televizyonda da programlar çıkıyor bazen. Mesela o mesleğin durumu, tehlikelerini anlatıyor, nasıl polis olunacağını felan işte. Ben de iyi bir polis olmak istiyorum, Mesut var arka sokaklarda o iyi bit polis, onun gibi olmak istiyorum, biraz sert, daha fazla adam dövüyor. Onu izlediğimde daha fazla polislik yapmayı istiyorum.

Öğrencimizin meslek seçimini televizyon etkisinde kalmadan karar verdiğini ancak televizyondan bu meslekle ilgili programları takip ettiğini görüyoruz. Ancak dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan birisi izlenen programdaki karakterin örnek alınması ve bu karakterin sert ve daha fazla şiddet kullanmasının dile getirilmesi, olumsuz öğrenmelerin de oluşabileceği yönünde veriler ortaya koymaktadır.

Bir diğer öğrencimiz Aysu ise;

Ben günde 1 saat televizyon izliyorum. Ömre bedel ve Aşk bir hayal dizileri var onları izliyorum en çok. Doktor olmak istiyorum. Ben aslında öğretmen olmak istiyordum ama babam bel fitiği oldu onun doktoru onla çok ilgilendi, onu iyileştirdi ben de o zaman karar verdim. Bu mesleği televizyonda görmüştüm ama yapmayı düşünmüyordum. Doktor olmak istedikten sonra show tv doktorlar vardı onların yaptığı işler ve hareketler beni daha çok özendirdi. İnsanların hayatını kurtarıyorlar, bu tür şeyleri çok seviyorum, Ela vardı doktorlar dizisinde mesleğine önem vermesi, bilgili olmasını bilmesi beni etkiledi, Onu izleyince daha çok doktor olmayı istedim yani hem ruhsal hem fiziksel olarak beni çok etkiledi.

Televizyonun pekiştirici etkisinin öğrenciler üzerinde gerçekten fazla olduğunu görüyoruz. Yine aynı şekilde görüş belirten öğrencilerimizden Selma ise;

Ben günde 2 saat televizyon izliyorum. Diziler, Yarışma programları; Wipe out, Arka sokaklar, Denizyıldızı, Geniş aile. Avukat olmak istiyorum. Rehber öğretmenimiz var ondan öğrendim. Gazetelerden ve kitaplardan öğrendim. Karar verirken televizyondan etkilenmedim ama, mesela arka sokaklarda Engin'in karısı var avukat, kararlı bir kadın. Onu seviyorum. Avukatlık mesleğinin doğru bir karar olduğunu anladım onu seyredince bende kararlı biriyim, onun gibi.

Bu konuda görüş belirten öğrencilerimizin genel olarak meslek seçiminde çevrelerinden (aile, akran, öğretmen vb.) etkilendikleri görülmektedir. Televizyondan izlenen programların ise genel olarak seçilen mesleklerin

tanınması ve kararların pekiştirilmesi konusunda etkili bir rol oynadığı söylenebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerimizden; (n=12)'sinin meslek seçimiyle ilgili algılarında televizyonun dolaylı bir etkisinin olduğu söylenebilir. Sosyo-ekonomik açıdan ise; alt sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerden (n=4), orta sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerimizden (n=3), üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerimizden ise (n=5)'inin ifadeleri de yukarıda değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler genel olarak; öğrencilerin seçtikleri mesleklerle ilgili olarak televizyonu takip etmeleri ve bunun sonucunda ise seçtikleri meslekleri yapmaya yönelik istek ve arzularının arttığı yönündedir.

Tablo 2'de meslek seçimiyle ilgili algılarında dolaylı televizyon etkisi bulunan öğrencilerimizin görüşme analizleri görülmektedir.

Tablo 2. Meslek Seçme Konusunda Televizyondan Dolaylı Olarak Etkilenen Öğrencilerin Görüşme Analizi

Model Alınan (Program ve Oyuncu)	Kişilik/Karakter/	Mesleki Gelişim Üzerinde Oluşan Etki
Doktorlar Dizisi (Doktorlar ve Hemşireler)	İşlerini iyi yapmaları, insanlara yardımcı olmaları	Doğru tercih yaptığına ilişkin olumlu pekiştirici. Meslek konusunda cesaret ve daha fazla bilgi.
Arka Sokaklar (Mesut Komiser)	Sert, Kötülere acımıyor, İyi polis.	Mesleki tercih konusunda olumlu yönde pekiştirme. Polis olma konusunda daha fazla isteklilik.
Doktorlar (Ela Doktor)	Mesleki bilgisi ve mesleğe önem vermesi	Mesleki tercih konusunda olumlu yönde pekiştirici. Doktor olma konusunda daha fazla isteklilik.
Arka Sokaklar (Engin'in Karısı)	Kararlı olması.	Meslek seçimi konusunda olumlu yönde pekiştirici. Avukat olma konusundaki istekliliği daha fazla arttı.

Örnek teşkil etmesi açısından meslek seçimi sürecinde televizyondan etkilenmeyen öğrencilerimizin fikirlerine de yer vermek, görüşler arasındaki farklılıkları göstermek açısından faydalı olabilir. Görüşlerini aldığımız öğrencilerimizden Kerim;

Günde 1 saat televizyon seyrediyorum. En çok; Çok güzel hareketler bunlar, Geniş aile, Wipe out, Kollama programlarını izliyorum. Doktor olmayı istiyorum ben, doktorluk güzel şey işte, insanları iyileştiriyorsun, iyilik yapmış oluyorsun-

nuz böyle, tıpta yeni buluşlar bulmak istiyorum. Hasta olduğumda doktora gittiğimde iyi oldum, diğer hastalarda iyileşmişti, ben de doktor olmaya karar verdim. Televizyondan mesleklerle ilgili bilgiyi alamazsınız ki; filmlerde başka gerçek hayatta başka oluyor, yanlış olur sonra.

Yine aynı şekilde görüş belirten öğrencilerimizden Mustafa ise;

Ben günde 2 saat televizyon izliyorum. Belgeselleri seviyorum, geniş aile var onu seviyorum bu kadar. Ben polis olmak istiyorum eniştem var benim o polis, silahlarını gördüm bende polis olmaya karar verdim. Televizyondan nasıl öğreneceğiz ki; ben öğrenmedim. Ama şey vardı, Biz tatile gittik bu sene orda bir arkadaş var çocuk Arka sokakları izlemiş o da polis olmaya karar vermiş. Herhalde başkalarını etkiliyor ama ben eniştemden öğrendim.

Aynı şekilde Mehmet isimli öğrencimiz;

1- 2 saat belki de daha az izliyorum. Genelde M.Ali Erbil programları, futbol maçları felan işte bunlardan başka yok. Ben doktor olmayı istiyorum, ailemden aldım ilk bilgileri de çünkü annem doktor olmamı istiyor, benimde derslerim iyi özellikle fen derslerim iyi, hayat kurtarmak ta güzel olduğu için bu mesleği seçtim. Ben televizyonda eğlence programları izliyorum, üstelik televizyondakiler gerçek değil ki; hem ben neyi yapıcaksam ben karar vermeliyim, Mehmet Öz var mesela Amerika'da ünlü bir doktor Türkçe kitabımızda geçmişti orada ilk defa duydum. Onun gibi olmak isterim ben de. Ama bazı arkadaşlarım var onlardan görüyorum dizilerden dolayı polis olmayı istiyorlar.

Televizyondan meslek seçimi ya da meslekleri tanıma konusunda etkilenmediğini belirten öğrencilerimizin televizyon izleme süreleri ve seçtikleri program türlerine baktığımızda televizyondan etkilenen öğrencilerimizle aralarında farklılıkların olduğunu görüyoruz.

Program türü ve içeriklerinin farklı olması, öğrencilerimizin televizyona bağlı meslek seçimi yapmasını engellemiş olabilir. Aynı zamanda televizyon izleme süreleri arasında da önemli bir farklılığın olduğunu görüyoruz. Bu farklılık ta öğrencilerimizin televizyon etkisinden uzak kalmasında etkili olmuş olabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sürecinde görüşme yapılan öğrencilerin ifadelerinden hareketle televizyonun meslek seçimiyle ilgili olarak öğrencilerin algılarında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Görüşme verilerinden hareketle bu etkinin birey üzerinde iki farklı şekilde gerçekleştiği söylenebilir. Öğrencilerin meslek seçimleriyle ilgili algılarında televizyonun doğrudan ve dolaylı olarak bir etkisinin olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğrenci-

lerin %26,9'unun (n=14) televizyondan doğrudan etkilendiğinin, %23,1'inin (n=12) televizyondan dolaylı olarak etkilendiğinin ve %50'lik (n=26) kısmının ise televizyondan meslek seçimiyle ilgili olarak etkilenmediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin gün içerisinde televizyon izleme süreleri değerlendirildiğinde televizyon etkisine açık olabilecek miktarda bir izleme süresi ortaya çıkmaktadır. Daha doğrusu her geçen gün televizyonun yaşamımız üzerindeki hâkimiyeti artıyor (Cereci, 2009, 2). Daha da önemlisi sosyo-ekonomik açıdan alt düzeyde bulunan öğrencilerin, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilere oranla televizyon başında daha fazla zaman geçirdikleridir. Bu süre öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça azalmaktadır. Buradan ise sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde televizyon izleme alışkanlıklarının yüksek olduğu sonucuna varılabilir. Sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olan ailelerin çocuklarıyla ilgilenme ve kontrol altında tutma eğiliminin daha yüksek olması bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir. Ayrıca çocuklarıyla daha fazla iletişim halinde olmaları da çocukların televizyon izleme sürelerini azaltmış olabilir (Arslan ve diğerleri, 2006, s. 393).

Öğrencilerin televizyon karşısında geçirdikleri süre esnasında ise; ağırlıklı olarak yerli dizileri tercih etmiş oldukları görülmektedir. Öztürk, (2002, 209–210) tarafından yapılan araştırmada da izleyicilerin program türü seçiminin yerli diziler olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. İzlenen diziler içerisinde en çok polisiye, komedi ve aşk dizilerinin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kendi tercihlerine bağlı olarak program seçebilecekleri gerçeğinin yanı sıra, bu programların tercih edilmesinde farklı sebepler de olabilir. Anne ya da babanın tercih ettiği programlar öğrenci tarafından seyredilebileceği gibi öğrencinin televizyon izlediği saatler de program tercihine etki edebilir.

Araştırma verilerinin bize sunduğu önemli sonuçlardan birisi ise; alt sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerin meslekleri tanıma ve seçme konusunda orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilere oranla, daha fazla televizyon etkisi altında kalabilecekleridir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin mesleki gelişim sürecinin önemli basamaklarından biri olan karar verme aşamasında doğrudan televizyon etkisi altında oldukları görülmektedir. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilerimizin ise büyük çoğunluğunun televizyondan bağımsız olarak meslek seçimi yaptıklarını ancak seçilen mesleklerle ilgili programların takip edilme sıklığının fazla olduğu görülmektedir. Televizyonun bu bağlamda öğrenciler için, meslek seçiminde hem karar verme mekanizmasına hem de televizyondan bağımsız

olarak verilen meslek seçimi kararının pekiştirilmesinde etkili olabildiğini görüyoruz.

İzlenen program içerikleriyle seçilen meslekler arasında da büyük oranda bir paralellik bulunmaktadır. Daha çok polisiye dizileri seyreden alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin büyük çoğunluğunun polis ya da asker olmak istediklerini, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin ise doktor ve avukat olmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ifadeleri doğrultusunda izlenen programların içeriklerinin meslek seçimi konusunda öğrenciler üzerinde yönlendirici bir etkisinin var olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda sosyo-ekonomik açıdan farklı düzeyde olan bireylerin farklı içerikteki dizileri seyretmesi kendi doğal ihtiyaçlarından kaynaklanabilir. Alt sosyo-ekonomik seviyedeki bir bireyin polisiye diziler izlemesi ve izlediği diziyeye paralel bir meslek seçiminde bulunması onun güvenlik ihtiyacından kaynaklanan bir durum da olabilir. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin komedi ve aşk içerikli dizileri tercih etmeleri ve buna paralel olarak daha farklı mesleklere yönelmeleri ise farklı bir ihtiyacı giderme isteği olabilir.

Bu açıdan bakıldığında televizyon mesleki gelişim üzerinde önemli bir etki yaratabiliyor (Öztürk, 2002, 140, 168). Bu etkinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, televizyonun önemli bir sosyalleşme ve eğitim aracı olarak kullanılabilmesine bağlıdır. Gerçek hayat ve senaryolar arasındaki farklılıkların da var olduğu göz önüne alınırsa sadece televizyona bağlı olarak meslek seçimi yapan öğrencilerin daha sonraki süreçlerde bir gerçeklik şoku yaşamaları da muhtemel olabilir. Bu açıdan bireylerin televizyon yayıncılığını iyi analiz edebilmeleri gerekmektedir.

Ülkemizdeki yayın politikasının sosyalleşme ve eğitime maksatlı bir çizgi izlemesi televizyon yayıncılarının bu konuda daha eğitici olmasını sağlayabilir. Sadece televizyon yayıncılığının değil aynı zamanda ailelerin bu konuda bilgi sahibi olmaları; yasaklayıcı ya da serbest bırakıcı bir tutum yerine yönlendirici ve bilgi verici konumda olmaları daha sağlıklı olabilir. Tüm bunların yanı sıra bireylerin okullarda medya ya da televizyona yönelik olarak iyi bir medya okuryazarı olarak yetiştirilmesi önemli olacaktır. Bu bağlamda medya okuryazarlığı dersinin zorunlu ders olarak okutulması kitle iletişim araçlarından sadece televizyon için değil aynı zamanda internet, radyo, telefon, gazete, dergi vb. kitle iletişim araçlarının da bireyler üzerindeki etkisinin olumlu bir şekilde kanallanmasını sağlayabilir. Bu konuda öğretim programlarında daha fazla kazanıma ve etkinliğe yer verilmesi ve öğretmenlerin bu konunun içeriği ve önemi hakkında bilgilendirilmeleri med-

yanın çocukların üzerindeki olumsuz etkilerini olumlu ve yapıcı bir hale getirmek konusunda faydalı olabilir.

Bu araştırmayla amaçlanan mesleki gelişim sürecinde öğrencilerin meslekleri tanınması, seçmesi ve karar vermesi gibi önemli evrelerde televizyonun bir etkisinin var olup olmadığıdır. Konuyla ilgili detaylı ve farklı değişkenlerin var olacağı çeşitli araştırmaların yapılması konusunda bir ilk adım olarak değerlendirilmesi açısından bu çalışma faydalı olabilir.

5. KAYNAKLAR

- American Academy of Pediatrics, (2001). Children, adolescents, and television, *pediatrics*, 107: (2), 423–426.
- Arslan F., Ünal S. A., Güler H., Kardaş, K. (2006). Okul çağı çocuklarının televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 5: (6). 391–401.
- Arslan, M. M., Kılıç, Ç. (2000). Bazı avrupa ülkelerinde ve türkiye'de zorunlu eğitimde yönlendirme çalışmalarının değerlendirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 148, <http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/148/10.htm> adresinden 12.04.2010 tarihinde indirilmiştir.
- Association of American Pediatrics, (2008). Media education in the practice setting: an overview of media and pediatrician's role, Retrieved July 18, 2009 <http://www.aap.org/advocacy/mmgay.pdf>.
- Atay, M.; Öncü E. Ç. (2006). Elektronik Bakıcı Televizyon, <http://www.isnet.net.tr>. Sitesinden 06.14.2009 tarihinde indirilmiştir.
- Auger, R. W., Blackhurst, A., Herting Wahl, K. (2005). The development of elementary-aged children's career aspirations and expectations. *Professional School Counseling*, 8: (4), 322–329.
- Bogdan, C.R., Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education; an introduction to theory and methods*, Pearson, Boston.
- Cynthia A. Hoffner, Kenneth J. Levine, Quintin E. Sullivan, Dennis C., Laura P., Patricia B. (2006). Tv characters at work: television's role in the occupational aspirations of economically disadvantaged youths, *Journal of Career Development*, 33: (1), 3–18.
- Çelik, K. (2007). İlköğretim ikinci kademede çoklu zekâ kuramına dayalı yönlendirme etkinliklerinde öğrenciyi çok yönlü tanıma sürecinde karşılaşılan sorunlar, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*. 6: (1), 73–82.
- Deniz, S. (2001). Bireyin meslek seçimini etkileyen kaynaklar: yeni teknolojilerden internet, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 6, 36–44.

- Deryakulu, D. (2007). Seçmeli bilgisayar dersi ve bilgisayar öz-yeterlik algısının 8. sınıf öğrencilerinin seçmek istedikleri mesleklerle ilişkisi, Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences, 40: (2), 122.
- Dönmez, A. (1988). Televizyon ve saldırganlık, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21: (1-2), 25-52.
- Elma C., Kesten A., Dicle N. A., Mercan E., Çınkır Ş., Palavan Ö. (2009). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin medya ve medya okuryazarlığı dersine ilişkin tutumları, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 93-113.
- Erjem, Y. (2006). Televizyon ve gençlik: yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 30: (1), 15-30.
- Galiçian, Mary-Lou (2004). Introduction: high time for "dis-illusioning" ourselves and our media: media literacy in the 21st century, part II: strategies for general public, American Behavioral Scientist, 48: (7).
- Ginzberg, E. (1952). Toward a theory of occupational choice. Occupations, 30, 491-494.
- Kızılçelik, S., Erjem, Y. (1996). Açıklamalı sosyoloji sözlüğü, Saray Kit., İzmir.
- King M. M., Multon D. K. (1996). The effects of television role models on the career aspirations of african american junior high school students, Journal of Career Development, 23: (2), 111-125.
- Kuzgun, Y. (1986). Mesleki rehberlik gereksinmesi, uygulamalar ve sorunlar, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları, Şafak Ofset Matbaası.
- M.E.B. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6,7. sınıf öğretim programı ve kılavuzu, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- Öztürk, E. H. (2002). Kişilik gelişimi açısından çocuk ve televizyon, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Sedat C. (2009). Televizyon izleyici araştırması sonuçları 2009, Üniversite ve Toplum, Bilim Eğitim ve Düşünce Dergisi, 9: (1), 1-5, <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=387>
- Şenay Y. (2006). Bir eğitim aracı olarak televizyon ve etkileri, Üniversite ve Toplum, Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, 6: (2), 20-25. <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=272>
- Televizyona Kilitlendik! Ntvmsnbc.com.2004. <http://www.ntvmsnbc.com/news/>.
- Warren R. (2005). Parental mediation of children's television viewing in low income families, Journal of Communication, 55, 847-863.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

* * * *